

Anna Babicz

Biblioteka Główna

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ORCID ID: 0000-0002-1433-009X

MULTIWYSZUKIWARKA PRIMO W WYBRANYCH BIBLIOTEKACH POLSKICH – ANALIZA FUNKCJONALNOŚCI

Streszczenie: Artykuł przedstawia charakterystykę interfejsu PRIMO VE w kontekście jego funkcjonalności. Omówiono jego cechy, różnice i podobieństwa, które występują w badanych bibliotekach, w zależności od typów bibliotek, stosowanego systemu bibliotecznego, sposobu wdrożenia. Badaniem objęto dwadzieścia różnych bibliotek, które wdrożyły multiwyszukiwarkę PRIMO. Badano wpływ posiadanych zasobów i metadanych na prezentację tychże w formie faset/filtrów oraz ich oddziaływanie na efektywność wyszukiwań. Ilość zakresów stosowanych w bibliotekach, informacje o indeksowanych zasobach, szczegółowe typy dokumentów, dodatkowe funkcje pozwalające zawężać wyszukiwania wpływają na funkcjonalność systemu. Przeprowadzone kwerendy pokazały zależność pomiędzy zasobami online a liczbą otrzymywanych wyników oraz brak możliwości precyzyjnego zawężania fasetami powodowanymi jakością i różnorodnością metadanych. Celem przeprowadzonego badania było poznanie funkcjonalności multiwyszukiwarki w zależności od wersji systemu, typu biblioteki, sposobu implementacji w bibliotece. W badaniu wykorzystano następujące metody i narzędzia badawcze: przegląd literatury, wędrowkę poznawczą, metodę analizy i porównawczą badanych stron bibliotek.

Słowa kluczowe: multiwyszukiwarka, PRIMO, biblioteki, fasety, systemy biblioteczne, zasoby biblioteczne, zasoby online

PRIMO Multi-Search Engine in Selected Polish Libraries – Functionality Analysis

Abstract: The article presents the characteristics of the PRIMO VE interface in terms of its functionality. Its features, differences and similarities that occur in the examined libraries were discussed, depending on the types of libraries, the library system in use, and the method of implementation. The study covered twenty different types of libraries that implemented the PRIMO multi-search engine. The impact of resources and metadata on their presentation in the form of facets/filters and their impact on search efficiency was examined. The number of ranges used in libraries, information about indexed resources, detailed document types, and additional

functions that allow to narrow searches affect the functionality of the system. The conducted queries showed a connection between online resources and the number of obtained results, as well as the impossibility of precise narrowing down by facets caused by the quality and diversity of metadata. The aim of the study was to learn the functionality of the multi-search engine depending on the system version, library type, and method of implementation in the library. The following research methods and tools were used in the study: literature review, cognitive journey, method of analysis and comparison of the examined library websites.

Keywords: multi-search engine, PRIMO, libraries, facets, library systems, library resources, online resources

Wprowadzenie

Multiwyszukiwarki w Polsce

Systemy discovery, nazywane w Polsce multiwyszukiwarkami, funkcjonują też w literaturze jako: systemy/serwisy discovery and delivery, serwisy discovery, wyszukiwarki naukowe. Są to nowoczesne narzędzia do odkrywania i wyszukiwania zasobów, „umożliwiające dostęp do różnorodnych źródeł informacji z poziomu jednego interfejsu wyszukiwawczego, zapewniając wygodny sposób filtrowania wyszukiwanych opisów dokumentów (zawężanie fasetowe)”¹. Charakterystyczną cechą multiwyszukiwarek, oprócz „jednego okna” pozwalającego na przeszukiwanie standardowych zasobów bibliotecznych, jest indeks centralny. Pozwala on na indeksowanie wszystkich zasobów metadanych (lokalnych i zdalnych), wskazanych przez bibliotekę, zbieranie ich w jeden megaindeks i szybkie przeszukiwanie. Systemy discovery były wdrażane w Polsce od 2012 roku. Systemy, które wdrażano w bibliotekach szkół wyższych, to: EBSCO Discovery Service (EDS), PRIMO Ex Libris oraz SUMMON Serials Solutions. W 2013 roku serwisy te posiadało 13 bibliotek akademickich, a w roku 2016 multiwyszukiwarką mogło się pochwalić już 40 bibliotek akademickich². Katalogi biblioteczne nowej generacji (ang. *next generation library management systems*) lub platformy usług bibliotecznych (Library Services Platform)³ „były odpowiedzią na zmieniające się oczekiwania użytkowników, z jednej strony poszukujących bardziej zróżnicowanych materiałów, z drugiej strony przyzwyczajonych do surfowania po serwisach internetowych. Katalogi

¹ I. Swoboda, *Systemy discovery w bibliotekach akademickich szkół publicznych w Polsce. Badanie efektywności wyszukiwania informacji*, „Praktyka i Teoria Informacji Naukowej” 2016, r. 24, nr 4, s. 93.

² *Ibidem*, s. 95.

³ L. Derfert-Wolf, *Systemy informacyjne wspomagające zarządzanie biblioteką*, [w:] *Zarządzanie biblioteką*, red. M. Wojciechowska, Warszawa 2019, s. 278.

wykorzystywały zaawansowane technologie wyszukiwania i oferowały możliwość fasetowego zawężania wyników⁴. Przykładem wyszukiwarki naukowej była wprowadzona przez firmę VTLS (obecnie Innovative) CHAMO Delivery, która posiadała funkcje wyszukiwania fasetowego. Systemy discovery funkcjonowały równoległe z OPAC konkretnych systemów bibliotecznych, jak pisał Piotr Marcinkowski „wyszukiwarka naukowa Primo zwana też multiwyszukiwarką jest wdrożona w ponad 3200 instytucjach na świecie [...]. Na naszym rynku są to zarówno duże biblioteki akademickie, jak i biblioteki branżowe, wojewódzkie i miejskie biblioteki publiczne a nawet ośrodki kultury. Około połowy wdrożeń Primo w Polsce działa wspólnie z systemem Aleph, reszta to integracje z Virtua, Prolibem, Horizonem i Patronem”⁵. Katalizatorem zmian systemów bibliotecznych i związanych z nimi wyszukiwarek, były zmiany własnościowe na rynku oprogramowania bibliotecznego, tendencje do konsolidacji i stopniowego wygaszania systemów przejętych przez silniejszych konkurentów. „Obecnie oferta dla dużych bibliotek skurczyła się do kilku graczy, najczęściej firm o globalnym zasięgu, z którymi możliwa jest w zasadzie tylko konkurencja cenowa [...]”⁶. Potrzeby bibliotek, zwłaszcza akademickich, związane z zarządzaniem nowoczesną biblioteką, są coraz większe. „Systemy dla dużych bibliotek naukowych (głównie akademickich) muszą posiadać precyzyjny aparat wyszukiwawczy, wspomaganie opracowania publikacji o złożonej strukturze z możliwością ich łączenia z pełnotekstowymi serwisami abonowanymi przez bibliotekę [...] rozbudowanego systemu uprawnień dla bibliotekarzy, złożonego systemu obsługi czytelnika”⁷. „[...] samo oprogramowanie biblioteczne nie jest wcale kluczowe, ważniejsze są: gwarancja utrzymania systemu w dłuższej perspektywie czasowej oraz wsparcie czyli możliwość zgłaszania pytań, żądań, naprawienia błędów oraz możliwości zgłaszania postulatów”⁸. Pojawienie się na rynku ALMY połączonej z kompatybilną multiwyszukiwarką PRIMO VE rozwiązało problemy wielu bibliotek stojących przed wyborem nowego systemu bibliotecznego. Dostępne technologie informatyczne nie są jednak łatwo dostępne, wymagają zgromadzenia środków finansowych, dla większości bibliotek przekraczających ich możliwości. Pomocne okazały się jednak programy i projekty, pomagające sfinansować niezwykle drogie

⁴ M. Florianowicz, P. Krajewski, M. Omilian-Mucharska, B. Traczyk-Kępa, *Zagłędamy innym w okna: miejsce multiwyszukiwarki w przestrzeni serwisu www biblioteki*, „Forum Bibliotek Medycznych” 2013, r. 6 nr 2, s. 238.

⁵ P. Marcinkowski, *Tradycja i nowoczesność. Aleph i Alma jako przykład różnych możliwości wyboru*, „Biuletyn EBIB” 2017, nr 1, s. 5 [online] <http://ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/156/228> [dostęp: 17.02.2023].

⁶ A. Radwański, *System biblioteczny – czym jest i z czym się wiąże*, „Biuletyn EBIB” 2022, nr 5 (206), s. 8.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*, s. 9.

oprogramowanie. Przykładem takich działań jest program Biblioteki Narodowej, funkcjonujący w ramach Zintegrowanego Systemu Zarządzania Zasobami dla Bibliotek, mający w swoich założeniach budowę ogólnokrajowej sieci bibliotecznej: „Budowa platformy ogólnokrajowej sieci bibliotecznej będzie odbywać się przez włączanie kolejnych bibliotek do wspólnej platformy informatycznej – systemu Alma i wyszukiwarki Primo. Łącznie w ramach kierunku interwencji 1.2. w latach 2021–2025 powstanie platforma 146 bibliotek: 4 bibliotek już przyłączonych oraz 142 bibliotek nowych”⁹. Projekt ten jest kontynuacją projektu Biblioteki Narodowej wdrażanego w latach 2016–2019 pod nazwą „e-usługa OMNIS”, który jako pierwszy zaimplementowano w Bibliotece Narodowej, Bibliotece Jagiellońskiej, Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Witolda Gombrowicza w Kielcach oraz Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie¹⁰.

W Polsce system ALMA z multiwyszukiwarką PRIMO VE oprócz bibliotek posiadających system w ramach projektu OMNIS użytkują też biblioteki, które zakupiły go w ramach innych projektów: Biblioteka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Biblioteka Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie oraz wiele innych bibliotek i instytucji kultury¹¹.

Krótką charakterystyka ALMY i PRIMO VE

ALMA jest chmurowym systemem bibliotecznym następnej generacji (Library Services Platform – LSP), stworzonym przez firmę Ex Libris. Chmurowość oznacza dostępność z przeglądarki internetowej, a tym samym likwidację kosztów utrzymania własnych serwerów, dostęp do aktualizacji oprogramowania. Cechą charakterystyczną systemu jest skupienie na procesach, czyli przepływach pracy (ang. *workflows*), a nie na typie dokumentu. Pozwala to na kompleksową obsługę wszystkich typów dokumentów i prezentowanie ich w jednym interfejsie. ALMA to oprogramowanie dostępne na każdym urządzeniu mającym dostęp do Internetu. „Uniwersalność ALMY jako systemu nowej generacji polega na tym, że nie jest tylko narzędziem do gromadzenia, opracowywania i udostępniania zasobów tradycyjnych.

⁹ [Online] <https://www.bn.org.pl/dla-bibliotekarzy/narodowy-program-rozwoju-czytelnic-twa-2.0/budowa-ogolnokrajowej-sieci-bibliotecznej-poprzez-zintegrowany-system-zaradzania-zasobami-bibliotek/> [dostęp: 25.01.2024].

¹⁰ Założenia projektu OMNIS, [online] <https://www.bn.org.pl/projekty/omnis> [dostęp: 15.01.2024].

¹¹ Wdrożenia PRIMO w Polsce przez firmę Aleph (dystrybutor firmy Ex Libris), [online] <https://www.aleph.pl/wdrozenia-primo-w-polsce/> [dostęp: 15.01.2024].

Równie istotną częścią tego narzędzia są funkcjonalności umożliwiające zarządzanie prenumeratami i dostępem do zasobów elektronicznych¹². Są one oferowane przez Central Discovery Indeks (CDI Centralny Indeks Wyszukiwawczy).

PRIMO VE to nowa wersja wyszukiwarki naukowej PRIMO, interfejs dla użytkownika, który umożliwia jednoczesne przeszukiwanie wielu zasobów bibliotecznych (m.in. katalogu bibliotecznego, baz danych, czasopism elektronicznych, e-booków, repozytoriów, bibliotek cyfrowych itp.), a także innych źródeł cyfrowych. Dostęp do określonych źródeł zależy od oferty dostawcy oraz wyboru dokonanego przez bibliotekę. Usługa wyszukiwania zasobów w systemie PRIMO ułatwia studentom i badaczom znalezienie potrzebnych informacji i przyspiesza cały proces. Primo umożliwia bibliotekom kształtowanie środowiska wyszukiwania zasobów w celu zapewnienia użytkownikom intuicyjnej i kompleksowej obsługi, zwiększa wartość kolekcji bibliotecznych. Wszystkie funkcje PRIMO VE są dostępne dla zalogowanych użytkowników, ponieważ zalogowanie na swoje konto daje możliwość pełnego dostępu do wyświetlanych wyników i zarządzania nimi¹³.

Cel i metody badań

Celem artykułu jest poznanie funkcjonalności systemu PRIMO VE oraz prezentacja rozwiązań zastosowanych w bibliotekach je użytkujących. W tym celu porównano wygląd strony startowej multiwyszukiwarki, zawartość metadanych oferowanych przez bibliotekę, prezentację graficzną tych informacji, „przyjazność” interfejsu dla użytkownika oraz posiadanie instrukcji pomocy lub jej brak. Eksploatowano również niżej wymienione biblioteki w celu sprawdzenia, czy występują różnice w prezentacji wyników kwerend w zależności od posiadanych zasobów bibliotecznych i aktywnych funkcji PRIMO. W badaniu brano także pod uwagę zależność między stosowanym systemem bibliotecznym a prezentacją metadanych w fasetach oferowanych przez multiwyszukiwarki. Analizowano również interfejs biblioteki pod kątem jego zrozumiałości, zwięzłości, przystępności, spójności, estetyki¹⁴. Dodatkowe kryterium porównywania było związane ze sposobem implementacji systemu PRIMO oraz rodzajem biblioteki – wyboru dokonano, wybierając biblioteki różnego typu, np.: instytucji kultury, medyczne, politechnik, publiczne

¹² P. Marcinkowski, *op. cit.*, s. 7.

¹³ Szczegółowy opis funkcjonalności PRIMO VE przedstawiła U. Zielińska w pracy: *Dostosowanie funkcjonalności wyszukiwarki PRIMO VE do potrzeb użytkowników katalogu biblioteki Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej*, „Folia Bibliologica” 2022, nr 64 s. 135–147, [online] <https://journals.umcs.pl/fb/article/view/15173> [dostęp: 20.12.2023].

¹⁴ M. Florianowicz, P. Krajewski, M. Omilian-Mucharska et al., *op. cit.*, s. 240.

miejskie i wojewódzkie, teologiczne oraz uniwersyteckie/naukowe. Badanie przeprowadzono w grudniu 2023 oraz lutym 2024 roku. W opracowaniu wykorzystano następujące metody i narzędzia badawcze: przegląd literatury, wędrowka poznawcza, metodę analizy i porównawczą badanych stron bibliotek.

Materiał badawczy

Postanowiono porównać interfejs wyszukiwarki PRIMO¹⁵ w bibliotekach, które samodzielnie zakupiły oprogramowanie, jak i tych objętych programem Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0 na lata 2021–2025¹⁶. Do badań wybrano biblioteki, które jako pierwsze zaimplementowały system, były to: Biblioteka Jagiellońska, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Witolda Gombrowicza w Kielcach, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie, Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie, Biblioteka Politechniki Śląskiej w Gliwicach, Biblioteka Politechniki Warszawskiej, Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego Warszawskiego, Biblioteka Politechniki Lubelskiej. A także dziewięć bibliotek I etapu wdrożenia, do którego należały: Biblioteka Politechniki Wrocławskiej, Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Różewicza we Wrocławiu, Biblioteka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Biblioteka Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Biblioteka Elbląska im. Cypriana Norwida, Biblioteka Międzynarodowego Centrum Kultury w Krakowie, Biblioteka Główna Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emilii Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie. W badaniu uwzględniono również największą księżnicę w Polsce – Bibliotekę Narodową. Różnorodność typów bibliotek, sposobu implementacji systemu miała wykazać podobieństwa i różnice interfejsu systemu PRIMO oraz porównać przeszukiwane przez nią zasoby biblioteczne.

¹⁵ Nie ograniczono się tylko do wersji PRIMO VE, ale dla porównania dokonano oceny zasobów bibliotecznych obsługiwanych przez PRIMO, czyli poprzednią wersję multiwyszukiwarki firmy ExLibris.

¹⁶ Pełna lista wdrożeń – stan na 02.2024, [online] <https://bn.org.pl/dla-bibliotekarzy/narodowy-program-rozwoju-czytelnictwa-2.0/budowa-ogolnokrajowej-sieci-bibliotecznej-poprzez-zintegrowany-system-zarzadzania-zasobami-bibliotek/wdrozenia> [dostęp: 25.01.2024].

Charakterystyka interfejsu PRIMO

Odpowiednia prezentacja multiwyszukiwarki na stronie biblioteki decyduje o jej wykorzystaniu przez użytkowników. „Istotne elementy prezentacji na stronie to: lokalizacja okna do wyszukiwania, opis zasobów przeszukiwanych i pomijanych, przejrzyste zasady dostępu dla osób niezarejestrowanych w bibliotece, jakość i dostęp do materiałów pomocniczych”¹⁷.

Interfejs PRIMO VE ma cechy wspólne dla wszystkich bibliotek, wynikające z domyślnych ustawień systemu oraz indywidualne, skorelowane z niestandardowymi danymi biblioteki. W ramach domyślnego widoku systemu strony poszczególnych bibliotek zawierają te same elementy zróżnicowane graficznie. Górny lewy róg strony to logo instytucji z najczęściej skróconą nazwą instytucji. Prawy róg to obszar, w którym można się zalogować, znaleźć swoje zapisane wyszukiwania, zmienić język oraz skorzystać z możliwości kodu QR. „Wśród ważniejszych funkcjonalności PRIMO znajduje się możliwość zarządzania widokami (ang. views), które opierają się na profilach oraz zakresach wyszukiwania”¹⁸. Środek obszaru pomiędzy tymi stałymi elementami to konfigurowalne pole nawigacji (belka nawigacji), gdzie umieszczono linki informujące o zawartości zbiorów bibliotecznych. W badanych bibliotekach zakresy opisano najczęściej jako:

- nowe wyszukiwanie,
- czasopisma / szukaj czasopisma,
- indeks / indeksy / przeglądaj indeksy,
- katalogi kartkowe,
- strona biblioteki,
- bazy danych,
- bibliografie regionalne,
- repozytoria,
- wolny dostęp,
- zamówienia międzybiblioteczne,
- zgłoś propozycję zakupu,
- e-zasoby,

¹⁷ M. Marcinek, *Zasoby polskich bibliotek w multiwyszukiwarkach i serwisach indeksujących publikacje naukowe, Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. Poznań, 17–19 kwietnia 2013. Materiały Konferencyjne*, „Biuletyn EBIB” nr 24 (2013), [online] https://ebibojs.pl/index.php/Mat_konf/article/view/599 [dostęp: 18.12.2023].

¹⁸ A. Dwornik, D. Grochowska, B. Kmieciowska, I. Olińska, D. M. Piotrowski, G. Szturo, *Zarządzanie informacją w lokalnym środowisku akademickim. Doświadczenia Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu w pracy w nowym systemie bibliotecznym*, „Biuletyn EBIB” 2022, nr 5 (206), s. 15, [online] https://ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/822#pkp_content_nav [dostęp: 03.06.2024].

- lokalizacje bibliotek wydziałowych,
- [...] oznaczające znajdź więcej.

Możliwość zarządzania widokami pozwala na dodawanie niestandardowych danych bibliotek. Strony badanych instytucji wykazują duże różnice w prezentowaniu swoich zasobów.

Ryc. 1. Zrzut ekranu Biblioteki UMK w Toruniu. Przykładowy widok podstawowego ekranu PRIMO VE i informacji znajdujących się na startowej stronie PRIMO VE.

Pod belką nawigacyjną znajduje się pole wyszukiwania, czyli charakterystyczne „jedno okno”, w którym można przeszukać katalog biblioteki (OPAC), Central Discovery Indeks (CDI) oraz bazy danych i repozytoria uwzględnione w danej bibliotece w procesie wdrożenia. Użytkownik ma do dyspozycji najczęściej następujące profile wyszukiwań:

- wszystko + e-zasoby,
- katalog biblioteki,
- połączone katalogi (BN, BJ, UMK, BU KUL itp.),
- Central Discovery Index (CDI).

Ramka do wyszukiwań posiada rozwijaną listę profili, które pojawiają się podczas wpisywania zapytania. Poniżej ramki do wyszukiwań zakresu uzupełniono o dane, jakie zawierają. Każda biblioteka ma możliwość dowolnej konfiguracji tzw. slotów grupujących profile wyszukiwania (opartych na zakresach wyszukiwania) i mogących być przypisanych do poszczególnych widoków. „Dzięki slotom użytkownik może przeszukiwać zasoby w różnych konfiguracjach wykorzystując rozmaite źródła informacji i danych”¹⁹.

¹⁹ A. Dwornik, D. Grochowska, B. Kmieciowska et al., *op. cit.*, s. 15.

Pierwszy ekran systemu PRIMO VE to wyszukiwanie proste, które można zawęzić tylko do oferowanych zakresów/zakładek umieszczonych w polu nawigacji lub łączyć z elementami wyszukiwania zaawansowanego, przedstawionymi pod ramką do wyszukiwania. Elementy te mogą zawierać frazy:

1) zawiera frazę – co można rozwinąć w menu do:

- zawierające frazę,
- zawierające dokładną frazę,
- zaczyna się od;

2) całym opisem – zawiera elementy wyszukiwania zaawansowanego, takie jak:

- tytuł,
- autor/twórca,
- temat,
- forma i typ,
- ISBN/ISSN,
- bibliografia,
- wydawca.

Na etapie wyszukiwania prostego czytelnik może już zawęzić swoje poszukiwania. Ma możliwość również skorzystania z opcji personalizuj, jeśli ograniczy swoje poszukiwania do określonej dziedziny wiedzy.

Wyszukiwanie zaawansowane składa się z domyślnych ustawień PRIMO, wspólnych dla wszystkich bibliotek użytkujących system, różniących się jednak włączonymi funkcjami. Pierwszy wybór to obszary biblioteki, które będą przeszukiwane (wszystko, katalog biblioteki, połączone katalogi, CDI), następne są kryteria wyszukiwawcze, które są tożsame z zakładkami prezentowanymi przy wyszukiwaniu prostym, dostępnymi w polu nawigacji oraz filtrów wyszukiwania. Filtry składają się z elementów powtórzonych z wyszukiwania prostego [można je łączyć operatorami Boole'a (i, lub, nie czy możliwość maskowania znaków za pomocą ?, *) przez dodawanie kolejnych linii wyszukiwania].

Dodatkowa funkcja wyszukiwania zaawansowanego to typ dokumentu (możliwe opcje):

- wszystkie typy,
- książki,
- czasopisma,
- artykuły online,
- artykuły/rozdziały,
- rękopisy,
- mapy,
- druki ulotne,
- rozprawy naukowe,

- dokumenty dźwiękowe,
- wideo/film,
- obrazy,
- materiały konferencyjne.

Ryc. 2. Zrzut ekranu Biblioteki Jagiellońskiej przedstawiający widok wyszukiwania zaawansowanego.

Wybranie opcji „znajdź” przenosi użytkownika do widoku wyników, które może dowolnie uszczegóławiać wyborem faset. Fasety, czyli „punkty dostępu umożliwiające użytkownikowi rozpoczynanie lub uszczegółowianie wyszukiwania poprzez wybór elementów wyszukiwawczych pogrupowanych w fasety. [...] Dzięki nawigacji fasetowej użytkownik może: (a) wpisać lub uszczegółowić zapytanie wyszukiwawcze, (b) lub nawigować w zestawie niezależnych hierarchii fasetowych opisujących dane katalogowe”²⁰.

Podstawowe fasety występujące w PRIMO VE to:

- dostępność,
- forma/typ,
- autor/twórca,
- gatunek,
- odbiorca,

²⁰ M. Nahotko, *Nawigacja fasetowa w polskich bibliotekach naukowych*, „Przegląd Biblioteczny” 2021, r. 89, z. 2, s. 145.

- przynależność kulturowa,
- temat (miejsce, dzieło i czas),
- dziedzina i ujęcie,
- biblioteka,
- kolekcja,
- data wydania,
- czas powstania dzieła,
- tytuł czasopisma.

Wszystkie te fasety mają rozwijane menu, doprecyzujące dalsze wybory. Rodzaj i liczba faset są zależne od tematu, który jest wyszukiwany. Nawigacja fasetowa bazuje na metadanych dostarczanych przez katalogi, zasoby elektroniczne, bazy danych. System przy wpisywaniu frazy wyszukiwawczej podpowiada obszary wyszukiwań, a po wpisaniu terminu, np. wyszukiwanego tytułu pod ramką, proponuje kilka innych tytułów (pomoc kontekstowa). Po otrzymaniu wyników należy ocenić, czy wyszukiwanie było satysfakcjonujące, czy należy szukać dalej.

System PRIMO wykorzystuje zastrzeżony algorytm umożliwiający określenie relewantności wyników. Algorytm ten oparto na wzmocnieniu współczynników przeszukiwanych pól rekordów bibliograficznych, takich jak: tytuł, twórca, temat, spis treści, numer ISBN, język i dodatkowy tytuł. Wyniki o najwyższej istotności są umieszczane najwyżej na liście wyników, pozostałe znajdują się niżej, często na następnym ekranach²¹.

Tabela 1. Wykaz bibliotek stosujących PRIMO i PRIMO VE i zasoby, jakie prezentują

Lp.	Nazwa biblioteki	Stosowany system Współpraca z BN lub NUKAT	Zasoby przeszukiwane / Zakładki
1.	Biblioteka Elbląska im. Cypriana Norwida	ALMA /PRIMO VE współpraca z BN	Katalog, indeks, nowości, audiobooki, Narodowy Zasób Biblioteczny
2.	Biblioteka Główna Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie	ALMA /PRIMO VE współpraca z BN	Nowe wyszukiwanie, indeksy, bazy danych, biblioteka UMCS, wolny dostęp, [... znajdź]
3.	Biblioteka Jagiellońska	ALMA /PRIMO VE / eksplorUJ ²² współpraca z BN	Indeksy, czasopisma, bazy online, bazy CM UJ, kolekcje cyfrowe, biblioteki UJ

²¹ Filmy instruktażowe, [online] https://exl-edu.com/02_Primo/Primo_VE_Polish/Intro_to_Primo_VE/01-PRIMO-Introduction/story_html5.html [dostęp: 19.01.2024].

²² Badanie przeprowadzono w grudniu 2023, do tego czasu Biblioteka Jagiellońska użytkowała PRIMO VE, od 18.12.2023 prezentuje swoje zasoby w nowym interfejsie ExplorUJ/ Esploro <https://exlibrisgroup.com/products/esploro-research-services-platform/ExplorUJ>, https://bj.uj.edu.pl/korzystanie-z-bj/co-nowego/-/journal_content/56_INSTANCE_mrBfacJKOpYi/4148353/154914416 [dostęp: 20.02.2024].

Lp.	Nazwa biblioteki	Stosowany system Współpraca z BN lub NUKAT	Zasoby przeszukiwane / Zakładki
4.	Biblioteka Międzynarodowego Centrum Kultury w Krakowie	ALMA /PRIMO VE współpraca z BN	Katalog, szukaj czasopisma, indeksy, biblioteka UCK
5.	Biblioteka Narodowa	ALMA /PRIMO VE	Katalog BN, czasopisma, indeks, desktrytory, UKD, Strona Główna BN
6.	Biblioteka Politechniki Lubelskiej	ALMA /PRIMO VE współpraca z NUKAT	CINT, przeszukiwanie biblioteki, czasopisma, bazy wiedzy, przeglądaj (indeksy)
7.	Biblioteka Politechniki Śląskiej w Gliwicach	PROLIB/PRIMO współpraca z NUKAT	Wyszukaj, A-Z, przeglądaj (indeksy), dodatkowo: katalog biblioteki, zasoby elektroniczne, ebookpoint Biblio, Ibuk Libra, Biblioteka Cyfrowa, Repozytorium Cyfrowe, katalogi bibliotek specjalistycznych
8.	Biblioteka Politechniki Warszawskiej	ALEPH/ PRIMO współpraca z NUKAT	Nowe wyszukiwanie, lista e-baz, lista tytułów e-źródeł, wypożyczalnia międzybiblioteczna (indeksy są, ale wyrzucone z obszaru nawigacji)
9.	Biblioteka Politechniki Wrocławskiej	ALMA /PRIMO VE współpraca z BN	Szukaj czasopisma, przeglądaj indeksy, lokalizacje bibliotek, polecane kolekcje tematyczne
10.	Biblioteka Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie	ALMA /PRIMO VE współpraca z BN	Przeszukiwanie bibliotek, szukaj, czasopisma, indeks, prośba o zakup, biblioteka SGH
11.	Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie	ALMA /PRIMO VE współpraca z BN	Nowe wyszukiwanie, szukaj czasopisma, indeksy, Biblioteka Uniwersytecka, elektroniczny katalog kartkowy IKAR, bazy danych, [... znajdź]
12.	Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu	ALMA /PRIMO VE współpraca z BN	Nowe wyszukiwanie, czasopisma, indeksy, czytelnia online (bazy danych subskrybowane przez UMK), katalogi kartkowe, wolny dostęp, [... znajdź]
13.	Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu	ALMA /PRIMO VE współpraca z BN	Katalog Biblioteki Ossolineum, czasopisma, indeks, Biblioteka Ossolineum, katalog kartkowy książek XIX-XX, katalog kartkowy czasopism XIX-XX
14.	Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Różewicza we Wrocławiu	ALMA /PRIMO VE współpraca z BN	Wyszukiwanie, indeksy
15.	Biblioteka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie	ALMA /PRIMO VE współpraca z BN	Czasopisma, indeks, e-zasoby, wypożyczalnia międzybiblioteczna, baza wiedzy UKSW, [... znajdź]
16.	Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie	ALMA /PRIMO VE współpraca z NUKAT	Przeszukiwanie biblioteki, czasopisma, przeglądaj według
17.	Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emilii Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie	ALMA /PRIMO VE współpraca z BN	Przeszukiwanie biblioteki, indeksy, czasopisma, zamawianie międzybiblioteczne, zgłoś propozycję zakupu, strona główna WBP w Olsztynie

Lp.	Nazwa biblioteki	Stosowany system Współpraca z BN lub NUKAT	Zasoby przeszukiwane / Zakładki
18.	Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie	ALMA /PRIMO VE współpraca z BN	Kolekcje/kolekcji w języku ukraińskim, czasopisma, indeksy, strona WBP, Biblioteka Cyfrowa
19.	Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Witolda Gombrowicza w Kielcach	ALMA /PRIMO VE współpraca z BN	Katalog biblioteki, szukaj czasopism, indeksy, strona główna WBP, Świętokrzyska Biblioteka Cyfrowa
20.	Biblioteka Uczelniana Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego	ALEPH/ PRIMO współpraca z NUKAT ²³	Wyszukiwanie, A–Z, przeglądaj, dodatkowo: katalog biblioteki, zasoby elektroniczne, Biblioteka Cyfrowa

Źródło: Badania własne.

Największa grupa wśród badanych bibliotek stosuje system biblioteczny ALMA z zintegrowaną multiwyszukiwarką PRIMO VE (17 bibliotek). Wśród bibliotek użytkujących system ALMA 15 bibliotek współpracuje z Biblioteką Narodową, umożliwiając swoim użytkownikom przeszukiwanie katalogów, włączonych do sieci bibliotek OMNIS. Dwie biblioteki, które zakupiły system Alma, nie zdecydowały się na współpracę z Biblioteką Narodową, pozostając w NUKAT. Pozostałe 2 biblioteki wykorzystują system Aleph i PRIMO oraz 1 biblioteka korzysta z systemu Prolib i PRIMO, biblioteki te również współpracują z NUKAT. Analizując strony poszczególnych instytucji użytkujących multiwyszukiwarkę PRIMO, można zauważyć istotne różnice interfejsu. Wcześniejsza wersja PRIMO charakteryzuje się bardziej ubogą liczbą zakresów wyszukiwawczych. Są to: wyszukaj/nowe wyszukiwanie, A–Z, przeglądaj (co oznacza indeksy), lista tytułów e-źródeł. Dodatkowe bazy i katalogi ukryte są w rozwijanym menu przy wyszukiwaniu prostym i zaawansowanym. Zakładki działają jak link i przekierowują użytkownika do innego serwisu/bazy, np. lista A–Z z podłączonym wykazem subskrybowanych baz. Fasety są umieszczone z prawej strony, mniejsza jest także ich liczba (ich zakres mieści się między 8–11)²⁴.

Wersja PRIMO VE oferuje większą liczbę zakładek, które biblioteki mogą dowolnie dopasowywać do swoich potrzeb. Ogranicza je tylko wielkość belki nawigacji, nad którą są prezentowane. Fasety w przeważającej większości bibliotek są widoczne z lewej strony ekranu, ich liczba mieści się w przedziale 2–23 w zależności od indywidualnych ustawień danej biblioteki. Każda faseta posiada liczbę dokumentów powiązanych z danym terminem, np. bezpieczeństwo i wojskowość (223).

²³ Współpraca bibliotek z NUKAT na podstawie informacji na stronie <https://centrum.nukat.edu.pl/pl/biblioteki> [online] [dostęp: 25.02.2024].

²⁴ Szczegółowy wykaz zasobów, które oferują biblioteki użytkownikom, pokazuje tabela 1.

Wszystkie biblioteki użytkujące obie wersje PRIMO posiadają indeksy (czasami nazwane przeglądamy, przeglądamy według), w których kryją się kategorie wyszukiwawcze. Są to najczęściej: autor, tytuł, temat, seria, sygnatura, ale też niektóre zawierają również: deskryptory BN, symbol działu, sygnatura KBK, hasła KBK, hasła MeSH. Indeksy to element tradycyjnych katalogów, w których można przeglądać wykaz terminów/haseł. Obok konkretnego hasła znajduje się liczba rekordów powiązanych z danym terminem, ale tylko zawierająca się w liczbie do 20, pozostałe trzeba przeglądać na następnych ekranach (wyjątek stanowi katalog Biblioteki Politechniki Warszawskiej, w którym czytelnik otrzymuje rzeczywistą liczbę rekordów). Co ciekawe, tylko w indeksach można wpisywać niepełną nazwę terminu bez stosowania operatorów Boole'a, system umiejscawia ją we właściwym miejscu, czego nie robi przy wpisaniu terminu wyszukiwawczego w wyszukiwaniu prostym lub zaawansowanym.

Tabela 2. Biblioteki i kategorie indeksów

Lp.	Nazwa biblioteki	Liczba indeksów	Kategorie wyszukiwania przez indeksy
1	Biblioteka Elbląska im. Cypriana Norwida	3	Autor, tytuł, temat
2	Biblioteka Główna Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej	4	Autor, tytuł, temat, seria
3	Biblioteka Jagiellońska	6	Twórca, tytuł, temat, MeSH, seria, sygnatura
4	Biblioteka Międzynarodowego Centrum Kultury w Krakowie	4	Autor, tytuł, temat, seria
5	Biblioteka Politechniki Lubelskiej	6	Autor, tytuł, seria, sygnatury Biblioteki Kongresu, temat-KBK, temat-NUKAT
6	Biblioteka Politechniki Śląskiej w Gliwicach	3	Temat, autor, tytuł
7	Biblioteka Politechniki Warszawskiej	3	Tytuł, autor, słowa kluczowe
8	Biblioteka Politechniki Wrocławskiej	4	Autor, tytuł, temat, seria
9	Biblioteka Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie	3	Autor, tytuł, seria
10	Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie	5	Autor, tytuł, seria, sygnatura, deskryptory DBN
11	Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu	6	Autor, tytuł, seria, sygnatura, deskryptor BN, hasła MeSH
12	Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich	5	Autor, tytuł, seria, temat, sygnatura
13	Biblioteka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie	4	Tytuł, autor, seria, temat
14	Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Różewicza we Wrocławiu	3	Tytuł, autor, temat
15	Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie	4	Autor, tytuł, temat, symbol działu
16	Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emilii Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie	4	Tytuł, autor, seria, temat
17	Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie	4	Autor, tytuł, seria, sygnatura

Lp.	Nazwa biblioteki	Liczba indeksów	Kategorie wyszukiwania przez indeksy
18	Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Witolda Gombrowicza w Kielcach	4	Autor, tytuł, seria, sygnatura
19	Biblioteka Uczelniana Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego	3	Temat, autor, tytuł
20	Biblioteka Narodowa	5	Autor, tytuł, temat, seria, sygnatura

Źródło: Badania własne.

Jak przedstawiono w tabeli 2, zawartość indeksów w poszczególnych bibliotekach jest różna. Co może dziwić, to brak możliwości poszukiwania przez sygnaturę, która stanowi tradycyjny punkt dostępu do bibliotecznego dokumentu, tylko 8 bibliotek posiada taką opcję. Poszukiwanie poprzez indeksy ogranicza się tylko do katalogu danej biblioteki, użytkownik otrzymuje punkty dostępu do wybranej kategorii i następnie może korzystać z faset. Wyniki takich poszukiwań będą zupełnie inne. Istotne jest, żeby przez indeksy można było dotrzeć do danych, które nie zawsze są pokazane w fasetach, np. biblioteki, które stosują wolny dostęp do zbiorów i związane z nimi klasyfikacje powinny mieć wyszukiwanie poprzez symbol działu lub sygnaturę Biblioteki Kongresu, a nie zawsze tak jest. Takie opcje posiadają na przykład: Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie – symbol UKD, Biblioteka Politechniki Lubelskiej – sygnatura KBK, czy Biblioteka UMK w Toruniu – przeglądanie po sygnaturze umożliwia wyszukiwanie i odkrywanie znaków miejsca w wolnym dostępie.

Kategoria wyszukiwania przez temat to jedna z rozbieżności w analizowanych katalogach. Termin „temat” jest nieprecyzyjny, biblioteki korzystające z deskryptorów BN, upraszczając, tak nazywają przeglądanie swoich metadanych zawartych w hasłach przedmiotowych (robi tak nawet Biblioteka Narodowa)²⁵. Zawężanie wyszukiwania przez indeks jako temat to przeszukiwanie charakterystyk rzeczowych dokumentów w różnych językach informacyjno-wyszukiwawczych. W badanej grupie niektóre biblioteki rezygnują z formułowania „wyszukiwania przez temat”, nazywając konkretne systemy haseł np. hasła MeSH, deskryptory BN, hasła NUKAT, przez które można przeszukiwać indeksy. Wyszukiwanie przez hasła przedmiotowe kontrolowane kartotekami wzorcowymi (a PRIMO również przeszukuje włącznie z odsyłaczami) daje większe szanse dotarcia do tak skatalogowanego dokumentu.

W analizowanych katalogach zauważono pewną prawidłowość, że biblioteki wdrażane w ramach projektu BN mają bardzo podobne ustawienia interfejsu. Propozowane zakresy wyszukiwawcze są zbliżone, liczba faset waha się od 2 do 19. Różnice

²⁵ W bazie skupiającej dane z tak wielu bibliotek występują z jhp BN, deskryptory BN oraz hasła MeSH i nawet jhp KABA, niektóre biblioteki podczas migracji posiadały unikatowe rekordy, których nie można było zastąpić rekordami BN, funkcjonują więc z dotychczasowymi danymi.

w liczbie faset wynikają też z typu biblioteki, np. niektóre biblioteki publiczne nie mają kategorii czasopisma do wyszukiwania, co przekłada się też na liczbę faset. Wyszukiwanie przez tytuł czasopisma powoduje pojawienie się w przeważającej liczbie omawianych przypadków dwóch typów faset: sortuj według związku w temacie i dostępność. Po prawej stronie ekranu znajdują się lista 14 dziedzin, według której są pogrupowane czasopisma. Są to e-czasopisma, czasopisma subskrybowane i jest ona taka sama dla wszystkich instytucji użytkujących PRIMO.

Czytelnik, który nie zna dokładnego tytułu czasopisma, może się posłużyć listą dziedzin, są to elektroniczne wersje czasopism, a nie wszystkie możliwe tytuły. W analizowanej grupie dwudziestu bibliotek, zróżnicowanych pod względem księgozbiorów, znalazły się 2 publiczne, które nie posiadają zbiorów czasopism.

Biblioteki, które jako pierwsze zaimplementowały PRIMO VE, mają największą liczbę faset, np. Biblioteka UMK w Toruniu (23 fasety) czy Biblioteka KUL (20 faset).

Tabela 3. Liczba faset stosowanych w bibliotekach w zależności od wersji PRIMO i typu bibliotek

Typ biblioteki	Liczba bibliotek	Stosowany system	Fasety
Biblioteka Narodowa	1	ALMA / PRIMO VE	2–16
Instytucji kultury	1	ALMA / PRIMO VE	1–13
Medyczne	1	ALEPH / PRIMO	8–11
Politechniki	4	ALMA / ALEPH / PROLIB / PRIMO ALMA / PRIMO VE	1–11 (PRIMO) 2–18 (PRIMO VE)
Publiczne miejskie i wojewódzkie	5	ALMA / PRIMO VE	2–18
Teologiczne	2	ALMA / PRIMO VE	2–20
Uniwersyteckie/naukowe	6	ALMA / PRIMO VE	2–23

Źródło: Badania własne.

Liczba faset nie jest zależna od typu biblioteki i jej zbiorów, a od wersji wyszukiwarki. Najmniej faset posiadają biblioteki użytkujące wcześniejszą wersję PRIMO. Wyjątek stanowi obecnie Biblioteka Jagiellońska, która użytkuje multiwyszukiwarkę PRIMO VE wzbogaconą o platformę usług badawczych – system Esploro²⁶, stąd nazwa explorUJ. System ten stosuje ograniczoną liczbę faset, jest ich 8, są to: dostępność, autor/tytuł, temat, gatunek, język, data wydania, MeSH – hasła medyczne.

Nie wszystkie fasety są dostępne przy każdorazowym wyszukiwaniu, ich liczba jest zależna od metadanych, z których korzystają. Przy każdej fasecie w nawiasie podano liczbę opisów, w której pojawił się dany termin.

²⁶ M. Dziubecki, *Innowacyjne kierunki rozwoju platform usług bibliotecznych*, „Biuletyn EBIB” 2020, nr 2 (191), s. 4, [online] <https://ebiboj.s.pl/index.php/ebib/article/view/672> [dostęp: 03.06.2024].

Można pokusić się o stwierdzenie, że biblioteki w ramach swoich własnych ustawień systemu, chcąc zapewnić użytkownikom szerokie spektrum możliwości wyszukiwawczych, proponują zbyt dużą liczbę faset. Kategorie tych faset nie są przejrzyste, intuicyjność ich dla większości początkujących użytkowników pozostaje dyskusyjna. Przykładem może być faseta czas/data. Termin „data” jest obecna już w „sortuj według w związku z tematem: daty najnowszej/daty najstarszej”, następnie pojawia się w kategorii temat, w której już w niektórych bibliotekach jako temat można znaleźć zakresy dat, następnie jest temat: czas, data wydania, czas powstania dzieła. Oczywiście można powiedzieć, że każda ta „podkategoria” skupia się na innym ujęciu daty związanej z konkretnym dokumentem, ale dla mniej dociekliwego czytelnika będzie zbyt nieoczywista.

Wartość metadanych, z których korzystają multiwyszukiwarki, jest zróżnicowana. Bazują na różnych źródłach dokumentów: katalogach, bazach danych, bibliotekach cyfrowych, bibliografiach, repozytoriach. W samej Bibliotece Narodowej występują rekordy z różnych etapów katalogowania, z hasłami jhp BN, jhp MeSH, deskryptorami BN, rekordy zmigrowane z innych bibliotek, wchłonięte podczas scalania katalogów, stąd zawartość metadanych w fasetach może często być niejednorodna. Do tego dochodzą publikacje z baz danych pochodzących od różnych dostawców, w których opis rzeczowy wprowadzany jest w różnorodnych językach i nie jest kontrolowany żadnymi słownikami.

Niektóre fasety dodawane przez biblioteki mogą pełnić dodatkową funkcję: służyć łatwiejszemu wyszukiwaniu w katalogu trudnych do zdefiniowania zasobów, np.: nowości z trzech ostatnich miesięcy, z ostatniego miesiąca. Fasetę nowości udostępnia 8 bibliotek. Dodatkowe bonusy dla swoich użytkowników posiadają biblioteki, które oprócz podstawowych zakresów wyszukiwawczych, dostosowanych do zasobów, które posiadają, starają się przyciągnąć czytelników nietypowymi dla profilu zbiorów kolekcjami. Przykładem może być Biblioteka Politechniki Lubelskiej z kolekcjami: Beletrystyka i biografie; Biblioteka Politechniki Wrocławskiej udostępniająca kolekcje: Nowości beletrystyczne, Nauka i technika, Książki brajlowskie. Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie oferuje nietypowe kolekcje: Wielka litera oraz Knigi ukrains'kogo movou, wybrane z powodu dużej liczby uchodźców ukraińskich w Lublinie. Do grona bibliotek oferujących kolekcje dołączyła Biblioteka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego z 9 kolekcjami, w tym z beletrystyką. Zastosowanie takiego zawężenia, zarówno do nowości, jak i wybranych kolekcji, pozwala na skrócenie czasu i procesu wyszukiwania przez użytkowników oraz wpływa na lepszą promocję zbiorów bibliotecznych.

Następną różnicą widoczną w analizowanych instytucjach jest kategoria „typ dokumentu”, która jest dostępna tylko w bibliotekach wdrażających multiwyszukiwarkę bez pomocy BN. Typ dokumentu to wyodrębnione kategorie zawężania

wyszukiwania, które można stosować przed zastosowaniem faset. Typ dokumentu pozwala na łatwiejsze nawigowanie w różnorodnych zasobach bibliotek, daje szybsze wyniki wyszukiwania, ponieważ już na początku wyszukiwania ograniczamy liczbę proponowanych przez system rezultatów. A tych przy bardzo popularnych zapytaniach może być tysiące. Aktywny typ dokumentu jest jednak dodatkową kategorią wyszukiwawczą, którą posiadają tylko instytucje implementujące system Alma/PRIMO VE w ramach samodzielnych wdrożeń. Biblioteka Narodowa i korzystające z jej pomocy biblioteki nie aktywowały tej funkcji. Trudno jest odpowiedzieć na pytanie, co jest tego powodem. Trzeba pamiętać, że wyniki wyszukiwania pojawiają się według algorytmu relewantności, promującego wyszukiwania w określonych polach rekordów bibliograficznych, ale PRIMO indeksuje również terminy z pól rekordów haseł wzorcowych/deskryptorów²⁷. Wykonując poszukiwania, użytkownicy są zdani na zapewnienia producenta systemu, że system nas wyręcza w wyborze adekwatnej publikacji za pomocą funkcji sortowania wyników według trafności. Otrzymujemy wyniki, oceniamy ich przydatność pod kątem naszych oczekiwań, ale nie możemy ocenić, czy dostajemy kompletne rezultaty, bez względu na to, jakie kryteria wyszukiwawcze zastosowaliśmy. Zawsze mogliśmy pominąć jakiś sposób poszukiwania. Na kompletność i dokładność wyszukiwań ma wpływ przede wszystkim jakość metadanych.

Tagi, czyli słowa kluczowe dodawane przez użytkowników bibliotek jako możliwość wyszukiwania zdecydowały się aktywować tylko 2 z badanych bibliotek: Biblioteka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie i Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emilii Sukerowej-Biedrawiny w Olsztynie.

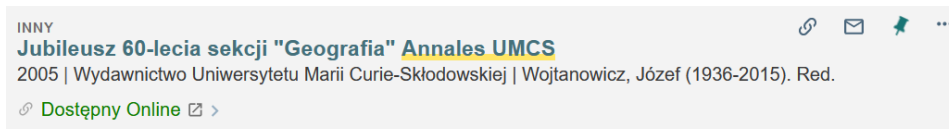
Zasoby online

Trudno znaleźć precyzyjną informację na stronach analizowanych katalogów, jakie zasoby elektroniczne oferują²⁸. Zasoby online, czyli e-bazy, e-czasopisma, repozytoria, kolekcje cyfrowe. Informacje te są umieszczone w dwojaki sposób: na stronie biblioteki, która jest zawsze stroną wprowadzającą do PRIMO oraz poprzez

²⁷ Oprócz indeksowania metadanych bibliograficznych, takich jak: tytuł, twórca, spis treści, numer ISBN, język i wariant tytułu, Primo VE indeksuje terminy przyjęte jako khw i ekwiwalenty tych terminów z pól 1XX i 4XX powiązanych w rekordach wzorcowych wraz z następującymi polami MARC 21: 1XX, 600, 610, 611, 630, 648, 650, 651, 654, 655, 700, 710, 730, 800, 810, 811, 830, [online] [https://knowledge.exlibrisgroup.com/Primo/Product_Documentation/020Primo_VE/Primo_VE_\(English\)/050Display_Configuration/Authority_Record_Enrichment_in_Primo_VE](https://knowledge.exlibrisgroup.com/Primo/Product_Documentation/020Primo_VE/Primo_VE_(English)/050Display_Configuration/Authority_Record_Enrichment_in_Primo_VE) [dostęp: 14.02.2024].

²⁸ Wykaz zakresów wyszukiwawczych w poszczególnych bibliotekach pokazuje tabela 1.

informacje dotyczące konkretnych zakresów wyszukiwawczych opisanych na właściwej stronie multiwyszukiwarki. Nie zawsze te informacje są spójne. Na stronach domowych bibliotek umieszczone są szczegółowe dane o dostępnych standardowych i niestandardowych kolekcjach bibliotecznych, np. bazach subskrybowanych czasopism, repozytoriach, lokalnych bibliografiach, bibliotekach cyfrowych. W pasku nawigacji te zakresy na ogół się pojawiają, ale nie wszystkie są uwzględnione. Biblioteki prowadzące własne biblioteki cyfrowe czy repozytoria umieszczają jako zakładkę zasoby cyfrowe, zawierające bezpośredni dostęp do tych źródeł. Tak się dzieje w przypadku tylko 6 badanych bibliotek (są to zarówno biblioteki uniwersyteckie, jak i biblioteka publiczna). Biblioteki tworzą swoje własne biblioteki cyfrowe, ale nie dają do nich bezpośredniego dostępu przez stronę PRIMO, informacja o zasobach cyfrowych własnych lub konsorcyjnych znajduje się na stronie głównej biblioteki. Tak się dzieje chociażby w przypadku Biblioteki Politechniki Lubelskiej, Biblioteki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej czy Biblioteki Narodowej, która prowadzi biblioteki cyfrowe POLONA i ACADEMICA i udostępnia dostęp do EUROPEANA, ale informacje o tych zasobach są niedostępne ze strony PRIMO. Inną kwestią jest to, że PRIMO samo „zaciąga” rekordy z bibliotek cyfrowych, są one prezentowane w katalogu pod mało mówiącą nazwą „inny”, co oznacza artykuł opracowany w bibliotece cyfrowej, ale nieposiadający własnego rekordu dla tego typu dokumentu w katalogu. Inne biblioteki nieposiadające własnych bibliotek cyfrowych korzystają z federacji bibliotek cyfrowych i w ich katalogach pojawiają się one jako zasoby online.

Ryc. 3. Zrzut ekranu katalogu Biblioteki UMCS: przykład artykułu pobranego do PRIMO z Biblioteki Cyfrowej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Central Discovery Index to narzędzie, przeszukujące artykuły z czasopism i rozdziały z książek, materiałów naukowych i akademickich z całego świata (subskrybowane + open access artykuły z czasopism, rozdziały, e-książki, streszczenia, cytowania i inne)²⁹. Ustawienia domyślne w CDI nie przeszukują pełnych tekstów, tylko pola metadanych jak w wyszukiwaniu prostym lub zaawansowanym. Przeszukiwanie to daje użytkownikom możliwości korzystania z ogromnych zasobów

²⁹ Ogólnodostępna strona dokumentacji ExLibris, [online] https://knowledge.exlibrisgroup.com/Primo/Content_Corner/Central_Discovery_Index [dostęp: 14.02.2024].

światowych baz (obecnie może ich przeszukiwać 90), ale tylko 3 biblioteki zdecydowały się na wyodrębnienie go jako samodzielny zakres wyszukiwawczy. Są to Biblioteka Jagiellońska, Biblioteka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu i Biblioteka Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Brak wyróżnienia CDI w katalogu jako odrębnego zakresu wyszukiwawczego nie zawsze oznacza, że opcja ta w katalogu nie jest realizowana – może być ona tożsama z funkcją przeglądania zasobów online ukrytych w wyszukiwaniu prostym i zaawansowanym (przykład Biblioteka Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej).

Pozostałe biblioteki udostępniają swoje zasoby albo jako kategorię „wszystko”, czyli katalogi biblioteki + zasoby online lub jak ma to miejsce w starszej wersji PRIMO – zasoby elektroniczne, które pojawiają się dostępne dla użytkownika po wpisaniu poszukiwanej frazy jako zasoby online.

Biblioteki publiczne z powodu specyfiki swojego księgozbioru nie posiadają czasami dostępu do baz online (np. Biblioteka Elbląska im. Cypriana Norwida, mogą korzystać z ogólnodostępnych baz w opcji szukania przez połączone katalogi, natomiast Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Różewicza we Wrocławiu udostępnia opcję zasoby online rozumianą jako przeszukiwanie bazy IBUK).

Materiały pomocnicze dla czytelników

Na każdej stronie PRIMO w standardowych ustawieniach interfejsu jest przestrzeń na informacje o systemie oraz punkt informacyjny nazwany najczęściej „Potrzebujesz pomocy? Pomoc uzyskasz / Kliknij, aby uzyskać pomoc / Zapytaj bibliotekarza”. Podane są informacje, email /telefon kontaktowy do oddziałów, które taką pomocą służą. Jednak 12 na 20 badanych bibliotek posiada pomoc, bardziej lub mniej szczegółową, pozwalającą zapoznać się z opcjami przeszukiwania katalogów bibliotecznych przez PRIMO. Niektóre biblioteki takie materiały oferują w formie filmów instruktażowych (np. Biblioteka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu), inne łączą funkcję szkoleniową dla studentów z ogólną pomocą w korzystaniu z PRIMO (zob. Biblioteka Politechniki Wrocławskiej) lub bardzo szczegółowych instrukcji w formie prezentacji (np. Biblioteka KUL, Biblioteka UWSK). Pozostałe biblioteki oferują swoim czytelnikom kontakt z biblioteką w celu wyjaśnienia ewentualnych wątpliwości. Osobną kwestią jest umieszczenie na stronie biblioteki materiałów instruktażowych tak, aby były łatwo dostępne i „wpadające w oko”. Szczegółowe instrukcje, poparte przykładami wyszukiwań są bardzo pomocne dla użytkowników, ponieważ system mimo że we wszystkich materiałach promujących opisywany jest jako intuicyjny, szybki i przyjemny, to jednak nie każde wyszukiwanie kończy się sukcesem pomimo milionów indeksowanych zasobów.

Przeszukiwanie katalogów

Korzystanie z PRIMO daje możliwość przeszukiwania eksplorowanych bibliotek dla niezalogowanych użytkowników, tzw. gości. We wszystkich 20 bibliotekach przeprowadzono takie same wyszukiwania, które miały na celu sprawdzenie, jak prezentują się wyniki i na ile porównywalne mogą być przy tak różnych zasobach. Badanie polegało na wyszukiwaniu prostym w katalogu biblioteki, w wyszukiwaniu zaawansowanym połączono terminy w języku polskim i angielskim operatorem „lub” z zakresem „wszystko”, czyli katalog biblioteki i zasoby online (tam gdzie były one dostępne). Następnie posłużono się kategorią „indeksy/wyszukaj” – wyszukiwanie przez temat/deskryptor BN/temat/NUKAT. Kolejnym sposobem eksplorowania był zakres „zasoby online/zasoby elektroniczne”. Ostatnią kategorią było szukanie konkretnego tytułu czasopisma.

Wyszukiwanie nie miało na celu porównywania kompletności wyników, tylko sprawdzenie, jak prezentują się rezultaty kwerend w zależności od rozwiązań i opcji zastosowanych w różnych bibliotekach. Posłużono się terminami, które powinny być możliwe do odnalezienia w każdej bibliotece bez względu na wielkość zbiorów.

Eksploracją objęto tylko katalogi bibliotek, zasoby online/zasoby elektroniczne oraz wszystko (czyli katalogi + zasoby online). Badaniem nie objęto zakresu połączonych katalogów.

Tabela 4. Wyniki kwerend w badanych bibliotekach

Lp.	Nazwa biblioteki	Kwerenda 1	Kwerenda 2	Kwerenda 3	Kwerenda 4	Kwerenda 5
1	Biblioteka Elbląska im. Cypriana Norwida	7	25	6	Brak zasobów online	Brak kategorii czasopisma
2	Biblioteka Główna Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej	105	36309	19	797325	6
3	Biblioteka Jagiellońska	132	231216	35	50325	44
4	Biblioteka Międzynarodowego Centrum Kultury w Krakowie	6	0	1	Brak zasobów online	2
5	Biblioteka Politechniki Lubelskiej	201	34260	0	732232	1
6	Biblioteka Politechniki Śląskiej w Gliwicach	3	58706	0	2550773	1
7	Biblioteka Politechniki Warszawskiej	66	63877	Brak kategorii temat	607838	1
8	Biblioteka Politechniki Wrocławskiej	13	337130	8	7249688	6
9	Biblioteka Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie	22	51366	Brak kategorii temat	1078273	3

Lp.	Nazwa biblioteki	Kwerenda 1	Kwerenda 2	Kwerenda 3	Kwerenda 4	Kwerenda 5
10	Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego	51	435	DBN 14	1158606	6
11	Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu	93	40101	DBN 24	842353	6
12	Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich	30	102 katalog	0	Brak zasobów online	4
13	Biblioteka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie	19	1842 katalog	0	240 e-zasoby	4
14	Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Różewicza we Wrocławiu	6	71	20	20 e-zasoby	Brak kategorii czasopisma
15	Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie	25	245286	6	8612052	4
16	Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emilii Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie	12	53	8	Brak zasobów online	2
17	Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie	47	159 katalog	Brak kategorii temat	Brak zasobów online	5
18	Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Witolda Gombrowicza w Kielcach	18	75	Brak kategorii temat	Brak zasobów online	5
19	Biblioteka Uczelniana Warszawski Uniwersytet Medyczny	1	51356	1	1273453	0
20	Biblioteka Narodowa	622	25701	98	133848	8

Poszukiwane terminy: **kwerenda 1:** biblioteki i technologie, **kwerenda 2:** cyberbezpieczeństwo lub cybersecurity, **kwerenda 3:** Nagroda Nobla, **kwerenda 4:** start-up, **kwerenda 5:** tytuł czasopisma: „Przegląd Biblioteczny”

Analiza wyników

Wyszukiwanie proste przeprowadzone w katalogach bibliotek pokazało, że każda biblioteka bez względu na jej typ i zasoby, jakie posiada, oferowała użytkownikom wynik, który wahał się od 1 do 622. Z powodu niewielkiej liczby wyników zawężanie fasetami było łatwe do zrealizowania. Kwerenda 2 pokazała już duże rozpiętości wyników. Termin cyberbezpieczeństwo/cybersecurity połączony operatorem Boole'a „lub” w wyszukiwaniu zaawansowanym dał wyniki od 0 do 337130 w przypadku poszukiwania w zakresie „wszystko” (katalog biblioteki + zasoby online). Biblioteki nieposiadające zasobów elektronicznych prezentowały wyniki zamykające

się od 53 do 1842. Oczywiście na liczbę otrzymanych wyników wpływa przede wszystkim profil zbiorów, ale kwerenda w 19 bibliotekach dała wynik pozytywny (wyjątek stanowi Biblioteka Międzynarodowego Centrum Kultury w Krakowie).

Sprawdzono również dla porównania opcję zawężenia wyszukiwania tylko do katalogu, w wypadku największych rezultatów wyniki były nieporównywalnie mniejsze, np. Biblioteka UMCS to wynik 36309 zakres „wszystko” i „katalog” wynik 2755, Biblioteka Jagiellońska wyniki „wszystko” – 231216, 2755 – „katalog”. Ale najbardziej skrajne wyniki otrzymano w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej „wszystko” 337130, ale katalog Politechniki Wrocławskiej dał wynik 71 pozycji. Oczywiście więc jest, że tak duże rezultaty generują zasoby online. Biblioteki nieposiadające dostępu do tychże zasobów oferują zdecydowanie mniejsze możliwości swoim użytkownikom.

Kwerenda nr 3 miała na celu sprawdzenie, jak funkcjonuje wyszukiwanie przez „temat” jako jeden z zakresów oferowanych przez przeglądanie katalogu przez indeksy. Nie wszystkie biblioteki posiadają taką możliwość lub precyzują słownik/deskryptory, jakie przeszukują, np. temat-NUKAT, deskryptory BN. Wyniki wyszukiwań zawierają się w liczbach od 0 do 98. Liczba 0 oznacza, że nie znaleziono pozycji posiadającej w opisie przedmiotowym takiego terminu. Termin „Nagroda Nobla” występuje jako hasło zarówno w deskryptorach BN, jak i jhp KABA funkcjonującym w NUKAT. Jedna biblioteka jako kategorię „temat” stosowała przeszukiwanie przez słowa kluczowe, co nie powinno mieć miejsca.

Wyszukiwanie nr 4, czyli poszukiwanie poprzez termin „start up” w zasobach online/zasobach elektronicznych to najwyższe wyniki, jakie otrzymano. Liczby te zawierają się zakresie od 8612052 jak w przypadku Biblioteki Uniwersyteckiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie do 20, jakie posiada Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Różewicza we Wrocławiu (w tym przypadku są to tylko zasoby online z bazy danych). W badaniu zastosowano również zawężanie różnymi fasetami, ale w przypadku tak ogromnych wyników zawężanie, np. do fasety „otwarty dostęp” oraz język „angielski” dało wynik 1225210. Innym przykładem jest wynik Biblioteki Jagiellońskiej (50643), co też jest dużym wynikiem, ale dającym szansę na przejrzenie przynajmniej części zaproponowanych wyników. Biblioteki, oferując użytkownikom dostęp do zasobów online poprzez (wyodrębnione CDI czy nazwane zasobami online/zasobami elektronicznymi) w nieograniczonym zakresie, mogą powodować, że czytelnik zniechęci się po kilku stronach przeglądania wyników, pomimo zawężania fasetami, które są często niespójne, nieprecyzyjne i jest ich bardzo dużo (w niektórych bibliotekach do 23). Ta liczba proponowanych faset wynika między innymi ze szczególności opracowania zbiorów według zasad Biblioteki Narodowej i bibliotek współkatalogujących, ale również innych zasobów indeksowanych przez PRIMO. Terminy pojawiające się w fasetach mogą być nie-

jednoznaczne dla użytkowników, np. „forma i typ” w fasetach mogą wystąpić jako: artykuły online, artykuły/ rozdziały, artykuł czasopisma, artykuł prasowy, artykuły przeglądowe. Ta niejednoznaczność terminów pojawia się właściwie w większości faset, ujawniając niespójność metadanych i ich niekompletność. Fasety „język” oraz „data/czas” to bardzo ważny element opisu bibliograficznego dokumentu i obszaru zawęzowanego przez czytelników. Nie wszystkie zasoby przeszukiwane przez multiwyszukiwarki posiadają informacje o języku publikacji, natomiast kategoria daty rozdzielona na cztery możliwe fasety na pewno nie sprzyja „przejrzystości” poszukiwań. Bazując na wynikach Biblioteki Jagiellońskiej czy Biblioteki Narodowej, wiedząc, że są to dwie największe księżnice w kraju, posiadające największe zbiory, widać ograniczenie ilości oferowanych zasobów użytkownikowi. Jakiś pragmatyzm?

Ostatnia kwerenda najprostsza – wyszukiwanie przez tytuł czasopisma „Przegląd Biblioteczny” również nie dała jednolitych wyników: 0 do 8 znalezionych rekordów czasopisma. Biblioteki posługujące się wersją PRIMO do wyszukiwania czasopism wykorzystują listę A–Z i tam można znaleźć wersję online tytułu „Przegląd Biblioteczny”. Szukając przez wyszukiwanie proste w jednym przypadku można również znaleźć interesujący nas tytuł. Liczba 4 to realna liczba wyników zawierająca poszukiwany tytuł w wersji drukowanej i online oraz dwa dodatki do tytułu, pozostałe proponowane tytuły podpowiada algorytm PRIMO VE i nie są one poprawnym wynikiem. Wynik Biblioteki Jagiellońskiej jest przykładem takiego, można się domyślać, dopracowania algorytmu, żeby proponować czytelnikom jak najbardziej relewantne wyniki. Prezentowane wyniki poszukiwań w eksplorowanych katalogach pokazują, że nie zawsze więcej znaczy lepiej.

Patrząc na otrzymane wyniki, narzędzie, jakim jest multiwyszukiwarka, prawie zawsze znajdzie jakieś zasoby do zaoferowania czytelnikom. Nawet małe biblioteki publiczne, biblioteki specjalistyczne posiadają zbiory przynajmniej w podstawowym zakresie. Jak przedstawiła ten problem Izabela Swoboda, „systemy discovery doskonale wpisują się w coraz powszechniej obowiązujący »paradygmat« wyszukiwania informacji, który zakłada, że współczesny użytkownik informacji nie szuka już wszystkiego na dany temat, że wystarczy mu cokolwiek. A może inaczej – użytkownik mając świadomość ogromu dostępnych zasobów, nie szuka wszystkiego, bo i tak nie będzie w stanie się z wszystkim zapoznać. Najważniejsze, by wyszukiwanie było szybkie i przyjemne, nie wymagało żadnego wysiłku (także intelektualnego?). I zawsze kończyło się sukcesem. Narzędzia są tak zaprojektowane, by użytkownik jak najrzadziej (a najlepiej wcale) otrzymywał wynik zerowy co w przypadku milionów indeksowanych zasobów nie jest trudne do zrealizowania”³⁰.

³⁰ I. Swoboda, *op. cit.*, s. 97–98.

Podsumowanie

Badane biblioteki dzielą się na dwie grupy: użytkujące wersję PRIMO (3 biblioteki) oraz PRIMO VE (17 bibliotek). Interfejsy są charakterystyczne dla systemów, oba opierają się na charakterystycznym jednym oknie do wyszukiwania obudowanym oferowanymi zakresami. Starsza wersja PRIMO oferuje użytkownikom mniejszą liczbę faset do zawężania (7–11), mniej kategorii zawierają indeksy przeszukujące katalogi (3), nie posiada dodatkowych funkcji, takich jak typ dokumentu. Strony są minimalistyczne, okno wyszukiwarki nie wyróżnia się na stronie startowej biblioteki. Posiadają zasoby elektroniczne, które są bardzo szczegółowo opisane na stronach bibliotek. Sposób wyszukiwania nie odbiega od nowszej wersji PRIMO VE, wyniki otrzymanych zasobów online są bardzo duże. Współpracują z innymi systemami bibliotecznymi (Aleph/PROLIB) oraz katalogiem NUKAT. Powoduje to częściowo inną zawartość faset (brak deskryptorów BN) oraz brak możliwości poszukiwania przez opcję „połączone katalogi”, co jest wspólne dla bibliotek współpracujących z Biblioteką Narodową. Wśród bibliotek, które stosują system ALMA/PRIMO VE, ale nie współpracują z BN, znalazły się Biblioteka Politechniki Lubelskiej oraz Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Pozostałe 15 bibliotek należy do ogólnopolskiej sieci bibliotek, tworzonej przez Bibliotekę Narodową. Korzystanie z opcji połączonych katalogów pozwala mniejszym bibliotekom rozszerzać ofertę o zasoby, którymi nie dysponują, jak dostęp do zasobów online czy otwartych serwisów.

Podstawowy interfejs jest standardowy, składa się z okna wyszukiwawczego obudowanego dodatkowymi informacjami. Zasoby biblioteczne, wyodrębnione w zakresach w belce nawigacji to indywidualna kwestia bibliotek, ale informacja o ich zawartości nie zawsze jest precyzyjna. Można zaobserwować różnice wynikające ze sposobu implementacji systemu PRIMO VE. Biblioteki wdrażające samodzielnie system posiadają dodatkowe opcje, które bardzo usprawniają eksplorowanie katalogów, zwłaszcza, jeżeli otrzymane wyniki to miliony rekordów do przejrzania. Należą do nich typ dokumentu, bardzo szczegółowe i często rozdzielone zakresy wyszukiwań, np. zasoby online oddzielne bez połączenia w opcję „wszystko” oraz więcej kategorii przeszukiwania poprzez indeksy. Ograniczanie przeszukiwania katalogu do wybranej opcji już na początku minimalizuje liczbę „kliknięć”, które należy wykonać, żeby uzyskać satysfakcjonujący wynik. Biblioteki będące w grupie bibliotek wdrażanej przez Bibliotekę Narodową wykazują ograniczenia w funkcjonalnościach interfejsu, np. tylko Biblioteka Zakładu Narodowego Ossolińskich posiada opcję wyszukiwania przez sygnaturę, natomiast zasoby online jako samodzielny zakres wyszukiwawczy posiada tylko Biblioteka Politechniki Wrocławskiej. Pozostałe biblioteki z I etapu OMNIS wybrane do badań nie posiadają zasobów

online (wyjątek stanowi Biblioteka UMCS, która udostępnia swoim użytkownikom zakres do wyszukiwania katalog + zasoby online). Biblioteka Narodowa nie wykazuje w swoich zakresach wyszukiwawczych zasobów online, pojawiają się jako fasety w zawężaniu „dostępność” jako „dostępne online”. Żadna z tej grupy bibliotek nie posiada aktywnego typu dokumentu. Biblioteki publiczne z reguły oferują swoim czytelnikom mniej kryteriów wyszukiwawczych (część z nich rezygnuje z wyszukiwania przez temat), nie posiadają też zasobów online.

Liczba oferowanych faset to następna kategoria wspólna dla PRIMO VE (2-23), jest ona zależna od zbiorów, jakie posiadają. Strona graficzna wyszukiwarki w analizowanych bibliotekach jest bardzo zbliżona, uszeregowanie faset wynika z pragmatyzmu danej biblioteki. Estetyka stron, kolorystyka, nieprzeładowanie niepotrzebnymi informacjami oraz pomoc kontekstowa, która pojawia się, kiedy korzystamy z multiwyszukiwarki, wpływa na zrozumiałość interfejsu. Większość bibliotek oprócz standardowych ustawień PRIMO stara się ułatwić swoim użytkownikom korzystanie z multiwyszukiwarki, dodając niestandardowe funkcje czy fasety, np. ułatwienie znalezienia nowości w katalogu z ostatniego miesiąca, interesujące kolekcje. Bibliotekarze zdają sobie sprawę z konieczności umieszczania materiałów pomocniczych, stąd jest ona oferowana przez 12 placówek, co wpływa na „przyjazność” ich stron internetowych.

Można zakładać, że PRIMO VE jako uniwersalne narzędzie wyszukiwawcze nie posiada wad, które znacząco rzutują na funkcjonalność. Nie jest to prawda, podczas eksploracji katalogów zauważono problemy, które powielają się bez względu na typ biblioteki i sposób implementacji. Jakość metadanych pobieranych z różnych baz wpływa na prezentację terminów w wyszukiwaniu fasetowym, nieprecyzyjność terminów powoduje trudności z intuicyjnym wybraniem odpowiedniej fasety. Docelowo wszystkie istniejące katalogowane rekordy powinny być doprowadzone do jednego standardu. Terminologia opisująca wyszukiwane dokumenty nie zawsze jest czytywista. Podczas korzystania z zasobów online / CDI algorytm promuje na pierwszych ekranach wyniki z zagranicznych baz niekontrolowanych słownikami, zawężanie do czasopism recenzowanych (choć to określenie również jest nieprecyzyjne, ponieważ często pomija czasopisma recenzowane, ale nie indeksowane bezpośrednio przez bazy konsorcyjne). Trudności mogą też sprawiać zdublowane rekordy, ten problem powtarza się we wszystkich analizowanych katalogach.

Jeszcze jedna wada, która jest pomijana, ale jest istotna z punktu widzenia wyników wyszukiwań. PRIMO nie toleruje błędów. Niektóre biblioteki pod ramką do wyszukiwania podają informację: sprawdź poprawność danych. Wpisywane terminy muszą wystąpić w wersji przeszukiwanej przez system, brak znaków diakrytycznych w stosowanych językach narodowych, znak typu „-”, stosowany w tytule, poszukiwanie przez skróty we wpisywanych nazwiskach np. Kowalski J. system potraktuje

jako błąd i otrzymamy wynik zero. Literówki, o ile nie zostały błędnie zapisane w metadanych, dyskwalifikują nasze wyszukiwania. Poprzednie mniej zaawansowane systemy przeszukujące katalogi i bazy danych radziły sobie z takimi niedogodnościami (wyszukiwarka Google ma pomoc w postaci podpowiedzi ewentualnych fraz), więc można tę kwestię potraktować jako obniżenie funkcjonalności systemu.

Podsumowując, multiwyszukiwarka PRIMO zwłaszcza nowa wersja PRIMO VE to doskonałe narzędzie, przeszukujące jednocześnie wiele różnych typów zasobów – poprzez megaindeks – od tradycyjnych w wersji papierowych, przez dokumenty elektroniczne, nagrania dźwiękowe, filmy, mikrofilmy, po materiały cyfrowe z licencjonowanych oraz ogólnodostępnych baz danych. Umożliwia wyszukiwanie informacji na wiele sposobów. „Użytkownicy nie są skazani jedynie na wpisywanie wyrażenia, oczekując, że wyszukiwarka zwróci odpowiedni wynik [...] są zachęceni do aktywności, samodzielnego odkrywania informacji, szczególnie w sytuacji gdy poszukiwane zagadnienie jest im obce”³¹. Ale najlepsze oprogramowanie, jeśli nie bazuje na dobrej jakości metadanych, nie będzie mogło w sposób optymalny wykorzystać swoich możliwości. Funkcjonalność interfejsu PRIMO zależy od zasobów danej biblioteki, sposobu implementacji systemu i co za tym idzie aktywnych funkcji wykorzystywanych przez multiwyszukiwarkę. Po stronie bibliotek leży troska o właściwe, czyli zrozumiałe dla odbiorcy nazwanie zasobów, indeksów, opisanie typów dokumentów i zaoferowanie precyzyjnej pomocy, aby korzystanie z nowoczesnego narzędzia było naprawdę intuicyjne, kompletne i efektywne.

Piśmiennictwo

- Derfert-Wolf, L., *Systemy informacyjne wspomagające zarządzanie biblioteką*, [w:] *Zarządzanie biblioteką*, red. M. Wojciechowska, Warszawa 2019, s. 273–308.
- Dwornik A., Grochowska D., Kmieciowska B., Olińska I., Piotrowski D. M., Szturo G., *Zarządzanie informacją w lokalnym środowisku akademickim. Doświadczenia Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu w pracy w nowym systemie bibliotecznym*, „Biuletyn EBIB” 2022, nr 5 (206), [online] <http://ebibos.pl/index.php/ebib/article/view/822/852> [dostęp: 03.06.2024].
- Dziubecki M., *Innowacyjne kierunki rozwoju platform usług bibliotecznych*, „Biuletyn EBIB” 2020, nr 2 (191), 1–9, [online] <https://ebibos.pl/index.php/ebib/article/view/672> [dostęp: 03.06.2024].
- Florianowicz M., Krajewski P., Omilian-Mucharska M., Traczyk-Kępa B., *Zaglądamy innym w okna: miejsce multiwyszukiwarki w przestrzeni serwisu www biblioteki*, „Forum Bibliotek Medycznych” 2013, r. 6, nr 2, s. 236–276.

³¹ K. Panaś, S. Skórka, *Ewolucja w wyszukiwaniu. Przykład wdrożenia systemu typu discovery w bibliotece akademickiej*, [online] <https://rep.up.krakow.pl/xmlui/handle/11716/12159> [dostęp: 15.03.2024].

- Marcinek M., *Zasoby polskich bibliotek w multiwyszukiwarkach i serwisach indeksujących publikacje naukowe*, [w:] Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki, Poznań, 17–19 kwietnia 2013, „Materiały Konferencyjne EBIB”, nr 24 (2013), [online] https://ebibojs.pl/index.php/Mat_konf/article/view/599 [dostęp: 18.12.2023]
- Marcinkowski P., *Tradycja i nowoczesność. Aleph i Alma jako przykład różnych możliwości wyboru*, „Biuletyn EBIB” 2017, nr 1 (171) s. 1–9, [online] <https://ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/156> [dostęp: 08.12.2023].
- Nahotko M., *Nawigacja fasetowa w polskich bibliotekach naukowych*, „Przegląd Biblioteczny” 2021, r. 89, z. 2, s. 141–162. DOI: <https://doi.org/10.36702/pb.840>.
- Panaś K., Skórka S., *Ewolucja w wyszukiwaniu. Przykład wdrożenia systemu typu discovery w bibliotece akademickiej*, [online] <https://rep.up.krakow.pl/xmlui/handle/11716/12159> [dostęp: 15.03.2024].
- Radwański, A., *System biblioteczny – czym jest i z czym się wiąże*, „Biuletyn EBIB” 2022, nr 5 (206), s. 1–13, [online] <https://ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/823/853> [dostęp: 05.12.2023].
- Swoboda, I., *Systemy discovery w bibliotekach akademickich szkół publicznych w Polsce. Badanie efektywności wyszukiwania informacji*, „Praktyka i Teoria Informacji Naukowej” 2016, r. 24, nr 4, s. 92–111.
- Zielińska, U., *Dostosowanie funkcjonalności wyszukiwarki PRIMO VE do potrzeb użytkowników katalogu biblioteki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej*, „Folia Bibliologica” 2022, nr 64, s. 135–147, [online] <https://journals.umcs.pl/fb/article/view/15173> [dostęp: 15.01.2024]. DOI: <https://doi.org/10.17951/fb.2022.64.135-147>.

Źródła internetowe

- Biblioteka Narodowa, <https://www.bn.org.pl/dla-bibliotekarzy/narodowy-program-rozwoju-czytelnictwa-2.0/budowa-ogolnokrajowej-sieci-bibliotecznej-poprzez-zintegrowany-system-zarzadzania-zasobami-bibliotek> [dostęp: 25.01.2024].
- Centrum NUKAT, Współpraca bibliotek z NUKAT, [online] <https://centrum.nukat.edu.pl/pl/biblioteki> [dostęp: 25.02.2024].
- Esploro, [online] <https://exlibrisgroup.com/products/esploro-research-services-platform/> [dostęp: 20.02.2024].
- ExplorUJ, [online] https://bj.uj.edu.pl/korzystanie-z-bj/co-nowego/-/journal_content/56_INSTANCE_mrBfacJKOpYi/4148353/154914416 [dostęp: 20.02.2024].
- Filmy instruktażowe, [online] https://exl-edu.com/02_Primo/Primo_VE_Polish/Intro_to_Primo_VE/01-PRIMO-Introduction/story_html5.html [dostęp: 19.01.2024].
- Ogólnodostępna strona dokumentacji Ex Libris, [online] https://knowledge.exlibrisgroup.com/Primo/Content_Corner/Central_Discovery_Index [dostęp: 02.02.2024].
- Wdrożenia PRIMO w Polsce przez firmę Aleph (dystrybutor firmy Ex Libris) <https://www.aleph.pl/wdrozenia-primo-w-polsce/> [dostęp: 15.01.2024].
- Założenia projektu OMNIS, [online] <https://www.bn.org.pl/projekty/omnis/o-projekcie/> [dostęp: 15.01.2024].